

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/158992,W-audycji-Przystanek-Historia-w-Polskim-Radiu-o-przekształceniu-Związku-Walki-Zb.html>
26.02.2026, 16:25

W audycji „Przystanek Historia” w Polskim Radiu o przekształceniu Związku Walki Zbrojnej w Armię Krajową (w 80 rocznicę) – 9 lutego 2022

Audycja została wyemitowana w środę o godz. 19.30 na antenie Programu I Polskiego Radia.

09.02.2022

Z rozkazu naczelnego wodza, generała Władysława Sikorskiego, 14 lutego 1942 roku przekształcono Związek Walki Zbrojnej w Armię Krajową. – Armia Krajowa to nie była zwyczajna konspiracja wojskowa, tylko komponent szerszego założenia, jak Polskie Państwo Podziemne – mówi w Programie 1 Polskiego Radia dr Tomasz Łabuszewski z Instytutu Pamięci Narodowej.

„Znoszę dla użytku zewnętrznego nazwę ZWZ. Wszyscy żołnierze w czynnej służbie wojskowej w Kraju stanowią „Armię Krajową” podległą Panu Generałowi, jako jej dowódcy” – tak brzmiał fragment rozkazu podpisanego przez generała Władysława Sikorskiego.

– Przekształcenie ZWZ w AK było dowodem postępującego procesu scalania sił zbrojnych w kraju. Kilka dni później prezydent RP na uchodźstwie Władysław Raczkiewicz wydał dekret, w którym zmienił usytuowanie komendanta AK jako reprezentanta naczelnego wodza na terenie kraju i zobowiązał członków wszystkich organizacji konspiracyjnych do podporządkowania się jego rozkazom – wyjaśnia dr Tomasz Łabuszewski.

Dlaczego scalenie?

Dlaczego akurat w tym momencie ZWZ został przekształcony w AK? – Mamy zmieniającą się sytuację polityczną. Dwóch grabarzy Polski, czyli Rosja sowiecka i III Rzesza znalazły się w konflikcie, zostały nawiązane stosunki dyplomatyczne między rządem polskim na uchodźstwie, a Rosją sowiecką, co umożliwiło wydostanie z łagrów i zesłań kilkudziesięciu tysięcy żołnierzy polskich – mówi dr Tomasz Łabuszewski.

– Też musimy pamiętać o tym, że klęska 1939 roku spowodowała, że na terenie kraju powstało wiele różnego rodzaju inicjatyw oporowych i to nie było tak, że Służba Zwycięstwu Polski, a później ZWZ miały monopol na prowadzenie działalności konspiracji wojskowej – dodaje.

ZWZ powstał w grudniu 1939 roku. Naczelnny wódz zalecił wówczas scalenie całego podziemia w ramach ZWZ, ale nie wszystkie organizacje to zrobiły. Jak było w 1942 roku w przypadku AK? – Podobnie. Tylko nacisk ze strony tego głównego nurtu był znacznie większy. Stopień uporządkowania tej sytuacji w kraju był postępujący. Dowódcy i animatorzy polityczni tych organizacji, które znajdowały się poza Armią Krajową, znaleźli się w sytuacji narastającego przymusu. Aczkolwiek do końca starali się tę niezależność utrzymywać – wyjaśnia gość Jedyńki.

– Najbardziej charakterystyczną historią dla złożoności tego procesu były negocjacje prowadzone z przedstawicielami Stronnictwa Ludowego i scalenie Batalionów Chłopskich. Umowę podpisano dopiero 30 marca 1943 roku, a i tak Ludowcy przekazali zaledwie ¼ swoich sił. Dużo rolę grały ambicje polityczne poszczególnych działaczy – słyszymy.

Najlepiej zorganizowane podziemne wojsko w Europie

AK stała się największą konspiracyjną siłą zbrojną na okupowanych terenach Polski. Zaprzysiężonych zostało od 350 tys. do 400 tys. osób. Uznawana była również za najlepiej zorganizowane podziemne wojsko, działające w okupowanej Europie.

Gdyby nie przekształcenie ZWZ w AK, nie byłoby tak dużej armii podziemnej? – Z pewnością tak. Pamiętajmy, że każda ze scalonych z AK organizacji wносиła w jej szeregi po kilkadziesiąt tysięcy żołnierzy. AK stanowiła twór eklektyczny i niejednokrotnie prowadziło to do sytuacji dysfunkcyjnych, tzn. byłe ugrupowania polityczne miały większe i szybsze przełożenie na członków AK, a niegdyś członków tych bojówek partyjnych, niż dowództwo AK – twierdzi dr Tomasz Łabuszewski.

Dr Tomasz Łabuszewski wskazuje, że największym sukcesem AK było uzyskanie wpływu na całe społeczeństwo i w najbardziej aktywnej, proniepodległościowej części stworzenie kanonu zachowań, które respektowała większość Polaków.

W audycji również:

- Emil Barchański – 10 lutego minie 40. rocznica akcji „Cokół”. W jej ramach licealiści, wśród których był również Emil Barchański (późniejsza najmłodsza ofiara stanu wojennego), podpalili pomnik Dzierżyńskiego w Warszawie. O tym rozmawialiśmy z dr. hab. Patrykiem Pleskotem.
- Książka: [Jerzy Stanisław Kuntz „Palant”, „Kotwicz”, Spowiedź konspiratora i partyzanta](#) – pamiętnik Jerzego Stanisława Kuntza, żołnierza Uderzeniowych Batalionów Kadrowych Armii Krajowej na Suwalszczyźnie i Augustowszczyźnie – o tym opowiada Justyna Gogolewska.
- Informacje o wybranych wydarzeniach (m.in. czwarta odsłona konkursu [„Niezwyciężone Bohaterki Niepodległej”](#)) oraz propozycje portalu [PrzystanekHistoria.pl](#) (dyrektor Biura Rzecznika IPN dr Rafał Leśkiewicz).

[POSŁUCHAJ AUDYCJI](#)

[Poprzednia audycja: „Przystanek Historia”, 26 stycznia 2022.](#)

[Odcinki archiwalne na portalu przystanekhistoria.pl.](#)

* * *

Cykl audycji „Przystanek Historia” jest realizowany wspólnie przez Instytut Pamięci Narodowej i Program I Polskiego Radia. Rozmowy poświęcone są ważnym wydarzeniom, które wpłynęły na dzieje Polski w XX wieku oraz ludziom, którzy tę historię tworzyli.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Posłuchaj